

Державне регулювання соціально-небезпечних захворювань в Україні

Сергій Тимошук

здобувач освітньої програми «Громадське здоров'я»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: tymoshchukso@krok.edu.ua

Людмила Сабліна

кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної медицини,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: sablinalv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-6094-8587

В умовах постійного розвитку суспільства та зростаючих викликів у галузі охорони здоров'я, державне регулювання соціально-небезпечних захворювань набувають особливої актуальності та значущості як для держави так і для соціуму. Світовий досвід та наукові дослідження надають переконливі докази важливості системного підходу до вирішення цієї проблеми. Одним із напрямів соціальної політики будь-якої держави є охорона здоров'я населення, адже збереження та зміцнення здоров'я є складовою державного будівництва, соціальної політики та системи національної безпеки.

Це дослідження має на меті на підставі аналізу міжнародного досвіду визначити проблемні питання та розробити пропозиції щодо подальших заходів з підвищення ефективності державного регулювання соціально-небезпечних захворювань в Україні. Ефективні кроки в цьому напрямку можуть сприяти збереженню трудового потенціалу та зменшенню соціально-економічних втрат, пов'язаних з пандеміями та іншими масовими захворюваннями. В цьому дослідженні акцент зроблено на дослідженні проблеми ВІЛ-інфекції/СНІДу, що є пандемією, яка вже охопила 40 мільйонів людей у всьому світі, і кількість інфікованих вірусом імунодефіциту людини постійно зростає. Такі масштаби поширення вірусу імунодефіциту людини набувають глобального характеру та постають реальною загрозою соціально-економічному розвитку більшості країн світу. За висновками експертів та результатами досліджень ВІЛ/СНІД є глобальним викликом для міжнародної спільноти. Епідемія ВІЛ стала одним з найнебезпечніших чинників, які негативно впливають на розвиток особистості та суспільства, зумовлюючи зниження середньої тривалості життя, збільшення попиту на медичні послуги, загострення проблем бідності та соціальної нерівності. Боротьба з цією хворобою стає одним з пріоритетних завдань держави в галузі охорони здоров'я населення. І успішна реалізація цього завдання потребує належного нормативно-правового забезпечення та послідовної і прозорої державної політики. ВІЛ-інфекція та СНІД, які поширюються в Україні швидкими темпами, становлять загрозу як для громадського здоров'я, так і для стратегічного розвитку нашої держави. Політика протидії епідемії має передбачати запобігання, подолання та зменшення її наслідків. Обґрунтований вибір інструментів політики протидії епідемії ВІЛ/СНІДу та оцінка результатів

їх використання є надзвичайно важливими з огляду на складну епідеміологічну ситуацію.

Варто зазначити, що в Україні незначна кількість наукових публікацій, присвячених проблемам державного управління та політики у сфері ВІЛ/СНІДу. Серед них можна відзначити, зокрема, праці М.О. Крисько [5], І.І. Хожило [6], А.В. Якобчук [7] та інших.

Окремі аспекти формування та розвитку сучасної системи протидії ВІЛ/СНІДу в Україні висвітлені у працях: О.М. Балакіревої [1], О.В. Березюк [2], А. Бойко [3], Т.В. Воронцова [2], Ю. М. Дуб [4], О.В. Єресько [2], В.С. Пономаренко [2], І.А. Скорбун [2] та ін.

Незважаючи на проведені дослідження науковців та досвід практиків і експертів галузі, проблема щодо державного регулювання соціально-небезпечних захворювань, зокрема ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні залишається предметом комплексного наукового та практичного аналізу. Звідси виникає об'єктивна потреба в обґрунтуванні теоретичних підходів щодо вдосконалення механізмів державно-громадської взаємодії у сфері протидії ВІЛ/СНІДу, її моніторингу та визначенні ефективності.

Метою цього дослідження є аналіз сучасної державної політики та обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання з подолання соціально небезпечних захворювань в Україні, зокрема ВІЛ-інфекції на основі успішного вітчизняного та міжнародного досвіду з метою покращення надання медико-соціальних послуг населенню.

Для досягнення мети в роботі було вирішено наступні завдання:

- визначено сутність та роль соціально-небезпечних захворювань як медико-соціальної проблеми в Україні, зокрема синдрому набутого імунodefіциту (ВІЛ/СНІД);
- здійснено аналіз міжнародного та українського законодавства, наукових публікацій за тематикою дослідження;
- здійснено аналіз особливостей ВІЛ/СНІДу в Україні як епідемічного процесу та його моніторингу;
- обґрунтовано пропозиції щодо використання міжнародного досвіду з удосконалення державного регулювання з протидії ВІЛ/СНІДу в Україні на засадах децентралізації.

Предметом дослідження є процес державного регулювання протидії ВІЛ/СНІДу в Україні.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що склались у сфері протидії ВІЛ/СНІДу в Україні.

Для реалізації визначених завдань у процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, у тому числі: аналізу та синтезу, нормативно-правовий, системного аналізу, історичний та логічний, порівняння та аналогії.

На першому етапі дослідження визначено сутність та роль соціально-небезпечних захворювань як медико-соціальної проблеми в Україні, зокрема

синдрому набутого імунodefіциту (ВІЛ/СНІД). Встановлено, що державне регулювання та участь інституцій громадянського суспільства в організації національної відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу в Україні є надзвичайно важливими елементами активної соціальної політики, що сприяє подоланню наслідків довготривалої епідемії шляхом встановлення контролю над інтенсивністю епідеміологічного процесу. Ідентифіковано органи влади, які є відповідальними за реалізацію державної політики у сфері боротьби із соціально небезпечними інфекційними хворобами. Визначено, що ВІЛ-інфекція посідає провідне місце серед проблем охорони здоров'я багатьох країн світу. Епідемія ВІЛ-інфекції в Україні є однією з найтяжчих серед країн Східної Європи. Особливо гостро стоїть ця проблема переважно серед молоді. Проаналізовано основні історичні аспекти розповсюдження та перебіг даної інфекції.

Другий етап дослідження присвячено дослідженню міжнародного та вітчизняного досвіду нормативно-правового регулювання ВІЛ/СНІДу та проведено його порівняльний аналіз. Зокрема розглянуто Конвенції Організації Об'єднаних Націй та рекомендації Міжнародної організації праці (МОП) щодо ВІЛ/СНІДу. Проведений порівняльний аналіз свідчить, що міжнародні організації – МОП, Всесвітня організація охорони здоров'я – серед шляхів подолання епідемії ВІЛ/СНІДу значну увагу приділяють інформаційно-просвітницькій роботі серед населення, особливо серед молоді. Слід зазначити, що на сьогодні в Україні створена достатня законодавчо-правова база з питань ВІЛ-інфекції/СНІДу для врегулювання основних правових взаємовідносин держави, роботодавців та найманих працівників у сфері праці. Отже необхідні розробка та прийняття стратегій профілактики, що адаптовані до національних умов, з урахуванням гендерних, культурних, соціальних та економічних аспектів.

На третьому етапі дослідження проаналізовано особливості ВІЛ/СНІДу в Україні як епідемічного процесу та його моніторингу. Встановлено, що поширення соціально-небезпечних захворювань серед населення та інтенсивність епідемічного процесу як індикатору якості управлінської діяльності у сфері протидії ВІЛ/СНІДу є пандемією, яка вже охопила 40 мільйонів людей у всьому світі, і кількість інфікованих вірусом імунodefіциту людини (ВІЛ) постійно зростає. За висновками експертів які узагальнено в цьому дослідженні визначено, що це один із основних викликів міжнародній спільноті, що становить загрозу національній безпеці країн світу. Епідемія ВІЛ/СНІД продовжує поширюватися в Україні та світі, в той же час заходи державних установ та органів влади щодо запобігання поширенню епідемії не є достатніми для подолання епідемії. На цьому ж етапі проведено моніторинг та оцінку показників захворюваності ВІЛ/СНІДу та визначено, особливості поширеності ВІЛ-інфекції серед працівників різних секторів економіки.

Завершальним етапом дослідження стало обґрунтування використання успішного міжнародного досвіду щодо удосконалення державного регулювання з протидії ВІЛ/СНІДу в Україні на засадах децентралізації. В процесі дослідження було з'ясовано взаємодію держави з населенням у сфері протидії ВІЛ/СНІДу,

та визначено механізми державно-громадської взаємодії в системі державного управління з протидії ВІЛ/СНІДу в Україні та запропоновано підходи щодо їх вдосконалення. Так, нормативно-правовий механізм взаємодії потребує подальшого удосконалення в частині якісних змін у змісті законодавчих та нормативно-правових актів, у тому числі й відомих, щодо взаємодії в умовах децентралізації управління, подальшій класифікації, періодизації та систематизації національної нормативно-правової бази з метою її розвитку та приведення у відповідність до норм міжнародного права (стандартизація послуг у сфері ВІЛ/СНІДУ).

Таким чином, в проведеному дослідженні визначено сутність та роль соціально-небезпечних захворювань як медико-соціальної проблеми в Україні, зокрема синдрому набутого імунodefіциту (ВІЛ/СНІД). Здійснено системний аналіз міжнародного та українського законодавства, наукових фахових публікацій за тематикою дослідження. Проведено аналіз особливостей ВІЛ/СНІДу в Україні як епідемічного процесу та досліджено особливості його моніторингу. Подано авторське обґрунтування пропозицій щодо використання успішного міжнародного досвіду з удосконалення державного регулювання з протидії ВІЛ/СНІДу в Україні на засадах децентралізації.

Ключові слова: здоров'я населення, державне регулювання, нормативно-правове регулювання, соціально-небезпечні захворювання, епідемія.

Список використаних джерел

1. Балакірева О.М. Посилення компонента по роботі з підлітками в рамках національної програми ВІЛ/СНІД : адвокаційний звіт. ЮНІСЕФ, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. Київ, 2017. 88 с.
2. Березюк О.В., Воронцова Т.В., Єресько О.В., Пономаренко В.С., Скорбун І.А. Організація профілактичної роботи у навчальних закладах. Посібник для адміністраторів системи освіти. Київ: «Здоров'я через освіту», 2014. 128 с.
3. Бойко А. Соціальна робота з людьми, які живуть з ВІЛ-інфекцією та СНІДом. Соціальна політика і соціальна робота: часоп. Харків, 2001. № 2. С. 54-61.
4. Дуб Ю.М. Організаційна модель первинної профілактики ВІЛ-інфікування жінок в умовах реформування системи охорони здоров'я у Дніпропетровській області. Педіатрія, акушерство та гінекологія: междунар. журнал Київ, 2014. Т. 77, № 1(461). С. 72-74.
5. Крисько М.О. Результати комплексної експертної оцінки з питань інтеграції медичної допомоги з ВІЛ/СНІДу на первинний рівень. Україна. Здоров'я нації: наук.-практ. журнал. Київ, 2015. № 4(36). С. 102-112.
6. Хожило І.І. Профілактика соціально небезпечних хвороб як напрям соціальної політики держави. Д. : ДРІДУ НАДУ. 2008. 254 с.
7. Якобчук А.В. Порівняльний аналіз чинного національного законодавства з протидії епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні. Україна. Здоров'я нації. 2012. № 2, 3. С. 312-319.